

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Светлана Стойчева

върху дисертационния труд на Андерс Егон Мьолер *Аспекти на философията на Киркегор в съвременната датска проза*

за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ по научна специалност

2.1. Филология – Литература на народите от Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия (Западноевропейска литература)

Представеният за обсъждане дисертационен труд има интердисциплинарен характер с ясно очертани полета на философията и литературата. Философският текст се използва като подстъп към литературния, а аналитичните заключения, освен че се отнасят до предмета на изследването, верифицират адекватността и актуалността на философския „инструментариум“. Дотук нищо нестандартно. Нестандартното идва от „родовата“, така да се каже, връзка между обекта и предмета на изследване и неговия субект: датски философ (Сьорен Киркегор), датска съвременна литература (на фокус са романите *„Моето, приятелство с Исус Христос“* (2008) на Ларс Хусум, *„Първото, за което се сеещам“* (2006) на Ида Йесен и *„Лъжеецът“* (1950) на Мартин А. Хансен) през изследователската гледна точка на датски литературовед. Връзката е подсилена и от самия предмет на изследване – *прошката* – основна християнска категория, същевременно възлова в християнската философия на Киркегор, а авторът на труда притежава магистърска степен по теология. В края на краищата той е абсолютната свързваща фигура тук: „В качеството си на датски теолог, какъвто е бил и самият Киркегор, аз се интересувам и от религиозна философия, и от литература, а в допълнение съм наблюдавал от първа ръка част от секуларизацията, настъпила в Дания.“ (с. 8¹)

Избраният аспект от философията на Киркегор – *прошката* – е безспорно изключително сложна тема, още повече пренесена в литературата, където всякакви теоретични системи лесно се огъват, а понякога и стопяват. Така че единственият изход на Андерс Мьолер е в поставянето на ясно конкретизирани изследователски

---

¹ Посочените страници са от Автореферата.

цели. Максимално резюмирано, основният въпрос на дисертационния труд е дали и как се трансформират християнските възгледи за прошката през годините, в които осезаемо се намесва секуларизацията в съвременното датско общество. Литературоведският подход е също ясен: разработване на дискурсивен тип анализ за проникване в светогледите на персонажите от трите романа, в чиито животи осезаемо се намесва „сюжетът“ вина – прошка. Ясна е и структурата на изследването, видима (опредметена) през подробното съдържание – образцово разписан „синопсис“ на целия труд, какъвто синопсис представлява и резюмето на български.

Първият принос на тази работа е справянето с дефинирането на прошката и значенията, които ѝ се приписват, както и с нерядко двусмисления философски дискурс на Киркегор (както го определя цитирания Оле Тюсен, с. 34). За отбелязване е тънкото разграничение на акцента, който философът поставя върху положителния императив на любовта към ближния, невъзможна без любовта към Бога, което всъщност определя трите страни на прошката (Бог като трета страна, с. 68). На фокус са две произведения на датския философ: основното, „Стадии по жизнения път“, манифестиращо религиозния му екзистенциализъм, и „Делата на любовта“, непереведено на български, в което именно се разсъждава върху любовта към ближния и прошката.

Следващият принос е разработването в стегнато логическо изложение на ролята на Киркегоровите стадии по жизнения път (естетическия, етическият и религиозният) за концепцията за прошката (църковна и светска) през избраните романи, разгледана в една много по-близка до нас перспектива – 50-те години на XX век - началото на XXI век (времето, когато са излезли и времето, което третира романите). В анализите се откриват интересни догадки, върху които си струва да се размишлява и в друг контекст. Само един пример: след констатацията за трудността на категоризацията на персонажите на Хусум по Киркегор докторантът се пита: „Дали това не се дължи на нова порода несклонни към рефлексия лица, еволюирала през последните сто и петдесет години...“ (с. 116). Така очертаването на двата типажа – рефлектиращият и нерекфлектиращият – се оказва не само необходимо за анализа на протагонистите в трите творби, но съдържа потенциал за очертаването на типажа на съвременния човек. Може би Андерс Мьолер ще развие тази своя интересна мисъл.

На няколко места е подчертана отправната гледна точка на протестантското християнство (повлияло силно и на Киркегор) при подхода към прошката. Дали докторантът има интерес да разшири в бъдеще темата си, с обръщане и към ортодоксалната гледна точка към по църковному казано „простителността“? Българската класика дава интересен материал за размисъл, но би бил още по-любопитен един страничен поглед към съвременната българска литература. След като духът на секуларизма и вълната на псевдоцърковността е завладяла и българското духовно пространство, може и някои тенденции в датската литература, уловени от Мьолер, да се засекат с българската литература.

И тук идва смисълът от прочита на българското литературознание на този научен труд. Подобно „упражнение“ с философията на Киркегор като средство за литературен анализ у нас не е правено. В работата на Мьолер тя се оказва проявител на новата изграждаща се парадигма на секуларизираното общество, влияеща пряко на междучовешките отношения. Именно в това се състои осъществената актуализация на Киркегор.

Ето защо мога да обобщя, че предоставената за обсъждане научна разработка на тема „Аспекти на философията на Киркегор в съвременната датска проза“ притежава всички необходими качества на дисертационния труд. Убедено предлагам на уважаемото научно жури да вземе положително решение относно кандидатурата на Андерс Мьолер за придобиване на образователната и научна степен “доктор”.

8 май 2020

проф. д-р Светлана Стойчева